

VYMEDZENIE POJMOV K DANEJ PROBLEMATIKE

1. 1 Platobná schopnosť resp. neschopnosť firmy

Platobnú schopnosť podniku charakterizuje dostatočná tvorba pohotových platobných prostriedkov v podobe hotovosti, voľných vlastných či cudzích (úverových) prostriedkov na účtoch v banke alebo v podobe ihneď likvidných cenných papierov potrebných na úhradu jeho záväzkov. Bezporuchovosť platenia závisí od rýchlosti pohybu peňazí, určenia platobných podmienok a voľby metód platenia. Veľký vplyv na bezproblémový pohyb peňazí má dĺžka viazania kapitálu v jednotlivých zložkách najmä obežného majetku. Bezprostredne od toho závisí likvidita podniku – plynulá schopnosť premeny jednotlivých zložiek majetku na pohotové peňažné prostriedky. Vytvára predpoklady pre platobnú schopnosť podniku, t.j. vznik efektívnych peňazí alebo ich náhrad, potrebných na úhradu jeho záväzkov v určitom termíne.

Likvidita podniku je v ekonomickej literatúre rôzne definovaná:¹

- vo vzťahu k podnikovej činnosti vyžaduje včasný prísun likvidných prostriedkov, zabezpečujúcich podnikovú činnosť;
- posudzovaná vo vzťahu k okoliu znamená, že podnik si vytvára dost' finančných prostriedkov, aby mohol uhradiť faktúry dodávateľom, splatné úvery a úroky, mzdy pracovníkom, prípadne ďalšie záväzky.

Platobná neschopnosť - dlžník sa nachádza v platobnej neschopnosti, pokiaľ nie je schopný trvale a v podstatnej miere plniť svoje splatné peňažné záväzky.

V súvislosti s pojmom platobná neschopnosť sa stretávame aj s pojmami prvotná a druhotná platobná neschopnosť.

Prvotná platobná neschopnosť vyjadruje nižší stav pohotových platobných prostriedkov v porovnaní so splatnými záväzkami. Umŕtvenie peňažných prostriedkov odráža dôsledky neekonomického správania podniku – nesprávnych rozhodnutí a následne porušení vo vzťahu k tvorbe majetku, pri určovaní objemu výroby a odbytu.

Druhotná platobná neschopnosť vyjadruje výrazné prevýšenie pohľadávok nad záväzkami podniku. Je dôsledkom nedodržania termínov platenia zo strany odberateľov tovaru, služieb, ale aj nedocenenia finančného rizika možnej platobnej neschopnosti budúceho obchodného partnera.

¹ Karol Vlachynský a kolektív; Finančný manažment, 1996

Vznik neschopnosti platiť poškodzuje dobré meno podniku, ktorý sa stáva nevhodným partnerom pre svojich potenciálnych veriteľov.

Predĺženie nastáva, pokiaľ majetok dlžníka nepokrýva existujúce záväzky, teda v prípade, že majetok vykázaný v súvahe na strane aktív je menší než záväzky vykázané na strane pasív.

1.2 Platobná morálka

Ide o vôľu podnikateľského subjektu hradiť svoje záväzky. Platobná schopnosť alebo bonita je len predpokladom a nie zárukou platobnej vôle, čiže platobnej morálky. S platobnou morálkou vôbec nemusí súvisieť fakt, či je určitá firma solventná. Ani vysoký stav na účte vždy neznamená ochotu riadne platiť svoje záväzky.

Niektoré podniky majú platobnú morálku svojej firmy podchytenú v etickom kódexe firmy. Čo sa však týka slovenskej reality, ide skôr o veľmi zriedkavý jav.

Platobná morálka firiem súvisí so všeobecnou morálkou obyvateľstva Slovenska, korupciou a úplatkárstvom. A situácia v tejto oblasti je na Slovensku nasledovná: Celkové ročné výdavky slovenských domácností vynaložené na úplatky v zdravotníctve, školstve, polícii, súdoch, prokuratúre a podobne podľa výskumov a následných odhadov štatistického úradu SR a Infostatu rastú. Kým v roku 1996 odhadli spomínané inštitúcie ich výšku na 1,8 mld. Sk, v roku 1997 to už bolo 2,75 mld. Sk. Z výsledkov prieskumu tiež vyplýva, že počet opýtaných respondentov, ktorí v spomínaných dvoch rokoch odpovedali kladne na otázku o poskytnutí úplatku, vzrástol z 30 na 45 percent. V ďalších inštitúciách – v bankách, colných, živnostenských, daňových, obecných úradoch a podobne poskytlo vlni úplatok podľa prieskumu 21 percent opýtaných.

Na súčasné podnikateľské prostredie má veľký vplyv kriminalita, výpalné, krádeže, podvody, korupcia. Podnikateľ sa stáva obeťou kriminality a stráca finančné prostriedky, majetok, z čoho pramení jeho neschopnosť ďalej podnikat'.

Aj nedávna privatizácia úzko súvisí najmä s mierou korupcie, klientizmu, prepájania politickej a ekonomickej moci. To má nielen etické, politické a morálne dôsledky, ale vplýva aj na fungovanie podnikateľského prostredia z hľadiska motívov, pre ktoré podnikateľské subjekty vstupujú do podnikania. Za kľúčový problém možno považovať, že na Slovensku sa presadil zvrátený model úspešného správania. Pre mnohých manažérov, ale aj vlastníkov najmä priemyselných podnikov, ale aj iných

podnikateľských subjektov, je výhodnejšie tunelovať a vykrádať podniky a takto vykradnuté aktíva umiestňovať do iných foriem, najmä na súkromné účty v zahraničí. Takéto „úspešné“ modely z privatizácie sa prenášajú do celej ekonomiky.

1.3 Vybrané pojmy finančného manažmentu

Dokumentárny akreditív je jedným z najdôležitejších bezhotovostných platobných inštrumentov, ktorý je využívaný nielen v zahraničnom, ale i v tuzemskom obchode. V našom právnom poriadku sú upravené v Obchodnom zákonníku (zákon č. 513/1991 Zb.) v § 689 a nasl. Dokumentárny akreditív je písomný záväzok banky vystavený na základe žiadosti jej klienta, že poskytne tretej osobe alebo na jej rad určité plnenie za predpokladu, že do určitej doby budú splnené podmienky akreditívu.

Hlavným účelom dokumentárneho akreditívu je zaistiť oprávnenému (predávajúcemu) zaplatenie tovaru, prípadne zaplatenie za poskytnutie služby za predpokladu, že splní všetky podmienky predpísané akreditívom, a zároveň má zaistiť príkazcovi (kupujúcemu), že výplata bude prevedená až po splnení podmienok predpísaných akreditívom. Obom stranám, kupujúcemu aj predávajúcemu, akreditív poskytuje istotu, i keď nemožno hovoriť o absolútnej istote. Obidve strany môže postihnúť napr. pohyb kurzu devíz, vyššia moc a pod.

Nevýhodou akreditívu je skutočnosť, že cenu spoluvytvárajú platobné podmienky – poskytnutie lehôt splatnosti, 30/60/90 dní alebo inými slovami nekrytý dodávateľský úver na 30/60/90 dní je cestou poskytnutia dodatočnej zľavy na cenu. Platba predom alebo akreditívna platba znamená pre odberateľa vyššie náklady a teda vyššiu cenu dodávky. Je zrejmé, že odberatelia sa takýmto platbám vyhýbajú, ak majú možnosť vybrať si.

Zmenky sú klasickým a v trhovej ekonomike široko používaným nástrojom platenia. Je to cenný papier, ktorý poskytuje majiteľovi právo požadovať v stanovenej lehote zaplatenie peňažnej čiastky, vyznačenej na zmenke.

Bankový zmenkový aval – avalom sa rozumie spolupodpis zmenky zmenkovým ručiteľom (bankou). Akceptáciou cudzej zmenky alebo vystavením vlastnej zmenky zmenčík potvrdzuje svoj dlh voči držiteľovi zmenky a aval sa solidárne k tomuto záväzku pripojí. Aval zmenky z bonitnej banky garantuje rýchle získanie hotových peňazí, pretože takýto nástroj je rýchlo obchodovateľný na finančnom trhu.

Banková záruka predstavuje ďalší nástroj najmä zahraničného platobného styku. Vzniká písomným vyhlásením banky, že preberá záruku za dlžníka (dovozcu) a uspokojí veriteľa (vývozcu) v súlade s prijatými podmienkami podpísanej záručnej listiny a uzavretej obchodnej zmluvy.

Faktoring je forma financovania podnikania, v ktorej faktor (sprostredkovateľ) zbavuje klienta starostí s vymáhaním pohľadávky. Faktor preberá zodpovednosť za úhradu pohľadávky. Firma získa peniaze ihneď, táto suma je znížená o odmenu pre faktora; tá predstavuje 1,5 až 10 % z obratu. Prostredníctvom zmluvy sa faktoringová firma zaviaže odkúpiť vzniknutú pohľadávku, a to buď okamžite pri vystavení faktúry, alebo až po prípadnom nezaplatení zo strany odberateľa. Takto je možné vopred si zabezpečiť úhradu. Nezanedbateľná je pri tom pevne určená doba splatnosti, či už odberateľ zaplatí načas alebo nie. Faktoring urýchľuje inkaso a zlepšuje cash flow dodávateľa.

Forfaiting je odkup zmenky bez postihu; je možnou cestou rýchleho zlikvidovania pohľadávky v predstihu. Vo svete je rozšírenou metódou financovania. Predávajúci prenáša riziko na firmu, ktorá odkúpi so zľavou pohľadávku firmy. Aj keď sú s forfaitingom spojené značné náklady, má mnoho výhod pre dodávateľa i odberateľa. Dodávateľovi ponúka promptnú platbu, čím dochádza k zrýchleniu obrátky kapitálu. Zároveň dáva odberateľovi možnosť dovážať na úver a tým zvyšuje konkurencieschopnosť dodávateľovi. Všetky druhy rizík, t.j. nezaplatenie pohľadávky dlžníkom, riziko nepriaznivého kurzového vývoja a zmeny úrokových sadzieb preberá na seba forfaitier.

Obchodná informácia je označovaná aj ako kreditná informácia, ide o produkt v zahraničnej terminológii označovaný ako Credit Report, Business Report v angličtine a Handelsankunft v nemčine. Oproti kancelárskym informáciám obsahuje viac ekonomických údajov, často za niekoľko posledných rokov. Analýza danej firmy sa odráža v hodnotení bonity alebo platobnej schopnosti a obsahuje aj nezávislé hodnotenie platobnej morálky. Ide o údaje o podnikateľskom subjekte zapísané v Obchodnom registri (napr. obchodné meno, právna forma, vlastníci, štatutárne orgány), krátku históriu, údaje o finančnej sile spoločnosti vrátane obratu, zisku a strát, záväzkov, majetku. Súčasťou obchodnej informácie je rating firmy. Tento obsahuje hodnotenie o bonite firmy, teda jej solventnosť. Súčasťou hodnotenia je aj odporúčanie obchodných vzťahov, teda či je vhodné s preverovanou firmou spolupracovať alebo nie.

1.4 Exekúcie

Do konca roku 1995 zabezpečovali výkon súdnych rozhodnutí súdni vykonávatelia. Ich činnosť sa obmedzovala zvyčajne na realizáciu výkonu týchto rozhodnutí zrážkami z platu, resp. odpísaním z účtu. To znamená, že sa realizovali iba súdne rozhodnutia týkajúce sa finančného plnenia a ostatné nemal kto realizovať hlavne z dôvodov personálnych i materiálnych. Taktiež nemal kto realizovať rozhodnutia iných štátnych orgánov, hoci boli právoplatné a vykonateľné, napríklad výkazy nedoplatkov, platobné výmery a notárske zápisnice.

Preto pod týmto tlakom, ale i tlakom previazanosti ekonomiky budovanej na zásadách trhového mechanizmu vyžadovala doba prispôbiť inštitút súdneho vykonávateľa novým ekonomickým pomerom tak, aby účinnejšie napomáhal ich rozvoj a rýchlejšie a efektívnejšie ako dosiaľ plnil požiadavky fyzických a právnických osôb na nútený výkon súdnych rozhodnutí, platobných výmerov, výkazov nedoplatkov a notárskych zápisníc obsahujúcich právny záväzok. Na základe tohto bolo pristúpené k vytvoreniu nového právnického stavu, stavu nezávislých exekútorov, ktorí vykonávajú svoju činnosť na báze slobodného povolania a ktorých činnosť a postavenie upavuje zákon NR SR č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti – Exekučný poriadok.

www.euroekonon.sk